

Stanowisko

Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji

Krajowej Rady Radców Prawnych

w sprawie prawa aplikanta radcowskiego do urlopu na przygotowanie się do egzaminu radcowskiego

Niniejsze stanowisko zostało sporządzone w związku z prośbą o interpretację art. 34 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2010 r. Nr 10, poz. 65 ze zm.) – dalej jako urp, w kontekście jego nowelizacji ustawą z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów (Dz.U. z 2013 r. poz. 829) – dalej jako ustawa deregulacyjna, która weszła w życie 23 sierpnia 2013 r., w odniesieniu do aplikantów radcowskich, którzy – przed wejściem w życie nowelizacji – ukończyli aplikację radcowską i przystępując do egzaminu radcowskiego korzystali bądź nie korzystali z urlopu na przygotowanie się do niego. Stąd potrzeba dokonania analizy aktualnie obowiązujących regulacji prawnych oraz zagadnień intertemporalnych związanych z nowelizacją urp w tym zakresie pod kątem następujących pytań:

1. Czy pracownikowi, który ukończył aplikację radcowską w 2012 roku (przed wejściem w życie nowelizacji art. 34 urp) i przystępując do egzaminu radcowskiego w marcu 2013 r. wykorzystał 30 dni płatnego urlopu na przygotowanie się do egzaminu, a następnie egzaminu tego nie zdał, przysługuje prawo do urlopu w przypadku kolejnego przystępowania do egzaminu radcowskiego?
2. Czy pracownikowi, który ukończył aplikację radcowską w 2012 roku (przed wejściem w życie nowelizacji art. 34 urp) i będzie przystępował do egzaminu radcowskiego po raz pierwszy w 2014 roku przysługuje urlop na przygotowanie się do egzaminu na podstawie przepisów obowiązujących w stanie prawnym na dzień zakończenia aplikacji czy w obecnie obowiązującym?

Zasadniczą kwestią, która wymaga rozstrzygnięcia w kontekście sformułowanych pytań jest ustalenie czy i w jakim zakresie wobec pracowników, którzy ukończyli aplikację radcowską przed dniem wejścia w życie ustawy deregulacyjnej, znajduje zastosowanie przepis art. 34 urp – nie przewidujący przed jego nowelizacją w ust. 2, tak jak w obecnym stanie prawnym w ust. 3 – iż z prawa do urlopu na przygotowanie się do egzaminu radcowskiego można skorzystać tylko raz, jak również według którego ze stanów prawnych należy ustalać wysokość wynagrodzenia należnego pracownikowi podczas udzielonego w tym trybie urlopu na przygotowanie się do egzaminu radcowskiego.

Przepisy przejściowe ustawy deregulacyjnej, przewidziane w jej art. 31, odnoszą się jedynie do pracowników, którzy rozpoczęli aplikację radcowską przed dniem wejścia w życie ustawy i nakazują stosowanie wobec nich art. 34 urp w brzmieniu dotychczasowym. Należy jednak uznać, że dotyczą one wyłącznie pracowników, którzy w dniu wejścia w życie ustawy deregulacyjnej, tj. 23 sierpnia 2013 r. rozpoczęli, ale jednocześnie, nadal odbywali aplikację radcowską (pozostawali w jej trakcie i jej nie ukończyli). Ukształtowanie w ten sposób przez ustawodawcę zasad zastosowania nowelizowanego przepisu, odnoszącego się do udzielania urlopu na przygotowanie się do egzaminu radcowskiego, miało na celu zagwarantowanie stabilności tej regulacji w odniesieniu do osób będących w trakcie odbywania aplikacji, które

nie prowadziłyby do wprowadzenia znaczących i nieoczekiwanych zmian w prawie, a w konsekwencji naruszenia ich praw podmiotowych przyznanych w zakresie w jakim nowelizowany przepis obowiązywał przed nowelizacją (ochrona praw nabytych).

Z tych względów regulacja przewidziana w art. 31 ustawy deregulacyjnej nie znajduje zastosowania wobec pracowników, którzy ukończyli aplikację radcowską przed dniem wejścia w życie przepisów nowelizujących urp, w zakresie w jakim dotyczą urlopu udzielanego na przygotowanie się do egzaminu radcowskiego, a do czasu wejścia w życie ustawy deregulacyjnej nie zdali tego egzaminu, niezależnie od tego czy przyczyną był brak przystąpienia do niego czy też uzyskanie negatywnej oceny. Wobec tych osób nie znajduje bowiem zastosowania zasada ochrony praw nabytych, która odnosi się z kolei do pracowników odbywających aplikację w momencie wejścia w życie przepisów nowelizujących.

Tym samym w ustawie deregulacyjnej nie zawarto przepisów intertemporalnych określających zakres oraz czas obowiązywania bądź stosowania regulacji odnoszących się do prawa skorzystania przez pracowników z płatnego urlopu na przygotowanie się do egzaminu radcowskiego, w sytuacji, gdy ukończyli aplikację przed wejściem w życie przepisów nowelizujących urp i już jej nie odbywali w momencie wejścia w życie ustawy deregulacyjnej.

Z uwagi na ograniczony zakres zastosowania przepisów intertemporalnych ustawodawca nie rozstrzygnął kwestii, która norma (sprzed nowelizacji czy aktualnie obowiązująca) znajdzie zastosowanie do stosunków prawnych powstałych przed uchynieniem wcześniejszej normy, a trwających nadal pod rządem nowej, w odniesieniu do pracowników, którzy aplikację radcowską ukończyli przed wejściem w życie ustawy deregulacyjnej, a jednocześnie w wyniku zdanego egzaminu radcowskiego nie zostali wpisani na listę radców prawnych. Niemniej jednak w polskim porządku prawnym obowiązuje zasada działania nowego prawa wprost. Oznacza to, że w sytuacji „milczenia” ustawodawcy co do reguły intertemporalnej należy uznać za przejaw jego woli bezpośredniego działania nowego prawa, chyba że przeciw jej zastosowaniu przemawiają ważne racje systemowe lub aksjologiczne (zob. wyrok TK z dnia 8 listopada 2006 r. w sprawie K 30/06, OTK-A 2006 nr 10, poz. 149).

Wskazana powyżej argumentacja przesądza o konieczności zastosowania wobec aplikantów radcowskich, którzy ukończyli aplikację przed wejściem w życie nowelizacji i przystępujących do egzaminu radcowskiego (po raz pierwszy albo po raz kolejny) po wejściu w życie nowelizacji wprowadzonej ustawą deregulacyjną przepisów w brzmieniu nią ustalonym, w tym również zakresie uprawnienia odnoszącego się do urlopu na przygotowanie się do egzaminu radcowskiego.

Mając na uwadze dotychczasową, zasadniczo niekwestionowaną wykładnię art. 34 ust. 2 urp, znajdująca wyraz zarówno w judykaturze (zob. wyrok WSA w Warszawie z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie VI SA/Wa 2160/05) oraz literaturze (zob. Z. Klatka, Komentarz do ustawy o radcach prawnych, Warszawa 1999, s. 294-295), w brzmieniu obowiązującym do czasu jego nowelizacji, w której już *expressis verbis* wskazano na możliwość jednorazowego skorzystania z prawa do urlopu na przygotowanie się do egzaminu oraz ograniczono wysokość wypłaconego podczas niego wynagrodzenia do 80%, uznać należy, iż również w stanie prawnym sprzed wejścia w życie ustawy deregulacyjnej, uprawnienie do płatnego urlopu w wymiarze 30 dni na przygotowanie się do egzaminu radcowskiego przysługiwało tylko jednorazowo. W konsekwencji aplikant radcowski nie mógł skorzystać ponownie z tego uprawnienia przy egzaminie poprawkowym bądź kolejnym, co stało się możliwe w wyniku nowelizacji urp polegającej na likwidacji ograniczenia w zakresie możliwości jedynie dwukrotnego przystępowania do egzaminu radcowskiego.

Przeciwnie stanowisko zdaje się wyływać jedynie z analizy uzasadnienia do rządowego projektu ustawy deregulacyjnej (druk sejmowy nr 806, s. 22 i 38), w którym

wskazywano na możliwość wielokrotnego korzystania z urlopu na przygotowanie się do egzaminu adwokackiego i notarialnego, bowiem w uzasadnieniu pominięto przedmiotową kwestię w odniesieniu do aplikantów radcowskich. Powoływaną jednak w uzasadnieniu rzekomą praktykę pracodawców, którzy „niejednokrotnie co roku udzielają temu samemu pracownikowi urlopu w celu przygotowania się do egzaminu, do którego można przystąpić nieograniczoną ilość razy” należy ocenić jako niewłaściwą, a brak jest w nim jakiegokolwiek merytorycznej argumentacji pozwalającej na uznanie jej za prawidłową w świetle obowiązujących regulacji prawnych.

Bez wątplenia sytuacja umożliwienia wielokrotnego skorzystania przez aplikanta radcowskiego z urlopu na przygotowanie się do egzaminu radcowskiego prowadziłoby do dezawuacji roli jaką miałyby pełnić przewidziana w art. 34 urp instytucja, której celem z pewnością nie jest promowanie aplikantów nie będących w stanie zdać egzaminu radcowskiego w pierwszym terminie. Przewidziane w urp prawo należy postrzegać w kategorii przywileju, którego istnienie nie może prowadzić do nadużywania prawa podmiotowego przez osoby, którym ono przysługuje.

Niewątpliwie pracodawca zatrudniający osobę wpisaną na listę aplikantów radcowskich powinien liczyć się z koniecznością udzielenia takiemu pracownikowi zwolnień od pracy z zachowaniem prawa do wynagrodzenia, w tym również płatnego urlopu na przygotowanie się do egzaminu radcowskiego, co znajduje odzwierciedlenie w regulacji art. 34 urp. Niemniej jednak przedmiotowe uprawnienie pracownicze – o charakterze szczególnym i wyjątkowym, odrębnym niż przewidziane w Kodeksie pracy – nie może być wykorzystywane w sposób sprzeczny z jego naturą i celem, dla którego zostało ustanowione. W szczególności, będzie to miało miejsce, poprzez wielokrotne wykorzystywanie urlopu szkoleniowego przewidzianego w urp w przypadkach, gdy aplikant radcowski, przystępując do egzaminu radcowskiego w wyznaczonym terminie – co w świetle art. 35 pkt 4 urp stanowi jeden z jego podstawowych obowiązków ustawowych – wskutek braku osiągnięcia należytego poziomu wiedzy otrzymuje z tego egzaminu ocenę negatywną, a w konsekwencji zmuszony jest przystąpić do niego po raz kolejny (co z kolei może czynić bez żadnych ograniczeń ilościowych).

Zasadniczym celem płatnego urlopu udzielanego pracownikowi jako dodatkowy jest należyte przygotowanie się do egzaminu radcowskiego, a zatem w sposób, który w konsekwencji doprowadzi do uzyskania z niego pozytywnej oceny w pierwszym wyznaczonym terminie. Urlop ten powinien służyć realizacji swojego celu, jakim jest prawidłowe przygotowanie się przez pracownika do egzaminu radcowskiego, co oznacza, że nie powinien być udzielany jako substytut np. urlopu wypoczynkowego. Przeciwnie założenie prowadziłoby do kuriozalnej sytuacji, w której – wskutek braku ograniczenia w możliwości kolejnego przystępowania do egzaminu radcowskiego – pracownik mógłby przystępować do niego corocznie jedynie w celu możliwości skorzystania z płatnego, dodatkowego względem wypoczynkowego i innych przewidzianych w Kodeksie pracy, urlopu, którego wykorzystanie następowałoby w innych celach niż przygotowanie się do egzaminu.

Z tych względów, opierając się na powyżej przywołanej argumentacji, należy udzielić następujących odpowiedzi na sformułowane na wstępie pytania:

1. Pracownikowi, który ukończył aplikację radcowską w 2012 roku (przed wejściem w życie nowelizacji art. 34 urp) i przystępując do egzaminu radcowskiego w marcu 2013 r. skorzystał już z prawa do 30-dniowego płatnego urlopu na przygotowanie się do egzaminu radcowskiego, z którego uzyskał ocenę negatywną, nie przysługuje prawo do tego urlopu w przypadku przystępowania do kolejnego egzaminu radcowskiego albowiem możliwość skorzystania z prawa do przedmiotowego urlopu

ma charakter jednorazowy, co miało miejsce również w stanie prawnym obowiązującym przed nowelizacją urp wprowadzoną ustawą deregulacyjną. W takiej sytuacji uprawnienie pracownika do urlopu szkoleniowego udzielanego na podstawie art. 34 ust. 3 urp (w aktualnym brzmieniu) zostało skonsumowane, wobec jego wykorzystania przed przystąpieniem do pierwszego zdawanego egzaminu radcowskiego, bez względu na jego wynik.

2. Pracownikowi, który ukończył aplikację radcowską w 2012 roku (przed wejściem w życie nowelizacji art. 34 urp) i będzie przystępował do egzaminu radcowskiego po raz pierwszy w 2014 roku przysługuje urlop na przygotowanie się do egzaminu na zasadach i na podstawie przepisów obowiązujących w aktualnym stanie prawnym, a zatem urlop płatny w wysokości 80% wynagrodzenia, w wymiarze 30 dni kalendarzowych, bowiem decydującym dla ustalenia prawa do urlopu oraz jego treści (zakresu prawa) jest moment skorzystania przez aplikanta z jednorazowo przysługującego mu uprawnienia do urlopu, a nie moment zakończenia odbywania aplikacji. Ustawodawca zawarł bowiem w ustawie deregulacyjnej przepisy przejściowe, które umożliwiają zastosowanie przepisów dotyczących urlopu szkoleniowego w brzmieniu sprzed nowelizacji jedynie wobec pracowników, którzy rozpoczęli, ale jednocześnie odbywali aplikację w momencie wejścia w życie ustawy deregulacyjnej, co wyłącza ich zastosowanie wobec pracowników, którzy ukończyli aplikację przed dniem wejścia w życie nowelizacji.